

Turbulența soluțiilor

*„Subiectivitatea este obiectualizată în mâna invizibilă
care devine instanță suprarățională
de certificare a adevărului economic.”*

Turbulențele la nivel decizional în materie de criză economică sunt de acum evidente. Cauzele, însă, merită atenție din cel puțin două puncte de vedere: pe de o parte, pentru că este deja vizibil blocajul ideologic al teoriei economice standard și, pe de altă parte, pentru că reziliența ideologică produce dovezi de sfidare a aspectului uman în privința consecințelor crizei.

În spectrul dezlegărilor cauzale capătă contur o problemă a cărei rezolvare a fost mereu evitată: obiectivarea cunoașterii economice, ca ambiție a științificității, a scos din ecuație singurul determinant al fenomenelor economice care face imposibilă certificarea prin experiment a adevărului, adică subiectivitatea. Cumva în contra regulilor cunoașterii raționale, cunoașterea economică nu poate avea acces la certitudini decât într-o formulă aproximativ rațională (în esență, foarte puțin rațională!), în sensul că operează în spațiul fluid al intuiției pentru a identifica, adeseori iluzoriu, izvoare de deducție.

Cunoașterea economică, în respect față de obiectul său, bântuie cărările intuiției și speră să ajungă la treptele solide ale deducției. Drama cunoașterii economice ține de faptul că rămâne suspendată între intuiție (dar agățată de ea) și deducție (dar neatingând-o, însă, în formulă experimentală). Când anunță adevărul, cunoașterea economică mai degrabă crede că intuiția s-a fixat pe un teren rațional.

Mai nuanțat spus, cunoașterea economică apelează la operatori conjecturali pe care îi localizează pe insula artificială a raționalității locuite de subiectivitate, declarând probabilul logic ca fapt posibil, identificabil și atestabil prin experiment. Or, aici se produce o falsificare de magnitudine maximă, întrucât cunoașterea economică nu se aplică faptelor sau obiectelor, ci fenomenelor economice, emanate în contexte intersubiective și având sens doar în acele contexte. Prin natura lor, contextele intersubiective sunt subîntinse, în proporții indefinite, de determinanți și raționali, și iraționali. Linia de demarcație dintre determinanți este oscilantă într-un cadru obiectual cu totul special, de natură reflexivă, sensibilă și haotică, adică natura umană.

Excesul de rațiune în cunoașterea naturii umane înseamnă reducerea ei la condiția umană, niciodată aceasta neputând fi tratată în sine fără să fie transformată în ceea ce nu este în esență, adică un obiect, un fapt asupra căruia să se aplice cunoașterea experimentală. Cunoașterea economică nu are nicio șansă să ajungă la regularități, decât în mod reduționist, focalizându-se asupra condiției umane ca lume a faptelor economice, a obiectivelor economice; ceea ce rezultă din procesul cunoașterii sunt cunoștințe de fizică economică, de mecanică a gesturilor desubiectivate. Pe lângă pericolul de a evada în imaginativul absurd, o astfel de cunoaștere este ea însăși un produs al imaginației unui ceva ce nu poate în esență să fie imaginat.

Dar conținuturile fixate de cunoașterea economică de-a lungul istoriei sunt în parte provenite din imaginație. Marcajele sunt reprezentate de metafore, de concepte nebuloase, confuze și difuze în egală măsură, de genul mâinii invizibile, ce atribuie pieței capacități extrasubiective, eminentemente imaginate pentru a umple arealul obiectualizat al certificării prin experiment. Într-un fel metafizic, subiectivitatea este „obiectualizată” în mâna invizibilă care pretinde că este instanța care certifică adevărul. Doar că funcția de adevăr a pieței are sens într-un mod inadecvat, extralogic și suprarățional. Eroarea este imensă, adevărul astfel certificat nefiind un obiect extrasubiectiv, implacabil, omniscient și omnipotent.

Adevărul economic este un rezultat incert al unei tranzacții intersubiective legate de o valoare precis originată în determinanții naturii umane. Doar că acești determinanți nu sunt exact raționali, ba chiar sunt eminentemente imprecis raționali, chiar și în sens de (cel mai adesea) vădit iraționali.

Turbulența decizională revelată de actuala criză economică este amplificată de intermediarul nonrațional dintre știință (chiar în sens aproximativ) și credință, adică ideologiile. Acestea nu fac altceva decât să exacerbeze limitările cunoașterii la aproximări preferate din universul cognitiv al economiei. Adică un fel de reducere de gradul doi (reducție la reducere), construind teorii pe această parcimonie cognitivă.

Nicio șansă nu există de a nu se adânci criza când se operează cu viziuni ideologice, care schilodesc și mai mult și așa schiloditul produs al cunoașterii economice. Ideologiile par potente în materie de economie pentru că fie obiectualizează credința predeterminării (un fel de fata morgana a așteptărilor), fie subiectivizează credința izbăvirii (un fel de utopie a mijloacelor). Adică, ideologiile reduc invariabil la o dimensiune minusculă multiversul naturii umane. Tocmai de aceea ele nu sunt apte să opereze asupra raționabilului și raționalității, unde s-ar afla soluțiile crizei.

Criza se prelungește pentru că ideologiile caută în alte părți raționalitatea decât în natura umană.

Marin Dinu